

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İÇ GÖÇ VE KENTLEŞME SÜRECİNDE KADININ EKONOMİK YOKSUNLUĞU WOMEN'S ECONOMIC DEPRIVATION IN THE DOMESTIC MIGRATION AND URBANIZATION PROCESS

Veda BİLİCAN GÖKKAYA*
Sezer AYAN**

Öz

Toplumların önemli sorun alanlarından biri olan kentleşme, her ülke için farklı oluşum ve gelişim seyri izlese de genel olarak sanayileşmeyle eş zamanlı süreçler olarak ifade edilmektedir.

Ülkemizde ise sanayileşmeyle paralellik gösteremeyen kentleşme, özellikle iç göçlerle dinamizm kazanmakta, yapılan göçlerin nedenlerine bakıldığında ise, tarımda makineleşme, parçalanmış toprakların veriminin azalması, iklim koşullarının etkisi, teknolojiye büyük değişim ve gelişmeler (ulaşım, haberleşme vb. olanaklarının artması), kentteki fırsat ve olanakların kırsala göre daha iyi ve cazip görünmesi/gelmesi, siyasi nedenler, terör ve kan davaları vb. gibi nedenler göze çarpmaktadır.

Tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de kentlere yapılan iç göçler, tüm bireyleri (erkek, kadın, yaşlı, genç, çocuk) farklı düzeylerde ve farklı yönlerde etkilese de en çok kadınları etkilemektedir.

Yakın tarihe kadar hem ülkemizde hem de diğer birçok ülkelerde göçün öznesi olarak değil, sadece nesnesi olarak görmezden gelinen/yok sayılan, literatüre dahi sokulmayan kadın, günümüzde eskiye oranla göç sürecinde daha görünür hale gelmiş, hatta bu sürecin aktif bir parçası/değişimin katalizörü olarak önemli bir özneye dönüşmüştür.

Bir birey olarak kentlerin çekici, kırsal itme özelliklerinden dolayı göç sürecine konu olan kadın, özellikle ülkemizde bu süreçte iki biçimde ele alınmaktadır. Bunlar; bağlantılı göçler ve evlilik göçleridir. Bağlantılı göç; ailenin herhangi bir nedenle (iş bulmak, daha iyi olanaklara kavuşmak, eşin kamu görevi nedeniyle tayin olması vb. gibi) göç etmesine eşlik eden kadını ele alırken, evlilik göçü ise kadının birisiyle evlenerek göç etmesine odaklanmaktadır.

Her ne sebeple olursa olsun kırdan kente göç eden kadın, kentte sosyo-kültürel, psikolojik ve ekonomik olarak pek çok olumsuz durumla yüz yüze gelmektedir. Özellikle ekonomik anlamda karşılaşılan zorluklar, kadını diğer alanlara göre daha çok etkilemektedir. Şöyle ki, kırsal alanda tarımda istihdam edilen kadın nüfus, göçle beraber, işsiz duruma düşmektedir. Özellikle ülkemizde kırdan kente göçle beraber tarımdan diğer sektörlere iş gücü göçü gerçekleştiğinde, tarımın istihdamdaki payı azalmakta, bununla beraber kadınların tarımsal iş gücüne katılım oranları düşerek, tarım dışı sektörlerde istihdam edilmelerini zorlaştırmaktadır.

Diğer bir söylemle kırdan kente göç eden kadınlar, karşılaştıkları yoksulluk karşısında çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Ancak kırsal alanda eğitim olanaklarından yeterince yararlanamadıkları için ya da eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kaldıkları için, herhangi bir vasıflı işleri/meslekleri olamamakta (vasıfsız işçi niteliğinden olduklarından) böylece daha çok ev eksenli işlerde, kayıt dışı çalışmaktadırlar. Bu durum ise kadınları, her türlü kamusal haklardan (eğitim, sağlık, sosyal güvence, barınma, beslenme, alt yapı vb gibi) mahrum etmektedir.

Dolayısıyla birçok farklı nedeni olsa da, temelde daha iyi olanaklara ve fırsatlara kavuşarak, hem kendisi için hem de ailesi için iyi bir yaşam düşünyesiyle kente göç eden kadınlar, kentte daha da çok yoksullaşmakta, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda olumsuz koşullarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum ise hem kadını hem diğer aile bireylerini hem de toplumu derinden etkilemektedir. Buradan hareketle hem bireysel hem de toplumsal kalkınma için ilk önce iç göçün olumsuz koşullarını ortadan kaldırmak için göçe neden olan unsurların (özellikle de işsizlik) çözüme kavuşturulması, kadınların eğitim ve öğrenimlerini tamamlayarak, işgücüne katılımlarını artırılarak, biran önce güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yapılan bu çalışmanın amacı, çeşitli nedenlerle kırdan kente göç eden kadınların, karşılaştıkları ekonomik yoksunluğu ele almaktır. Derleme niteliğindeki bu çalışma da, belgesel gözleme başvurulmuş, araştırma ile ilgili makaleler, kitaplar, tezler vb. taranmış, konuyla ilgili yapılmış araştırmaların istatistikî verilerine yer verilmiş, elde edilen veriler ışığında araştırma, uygun başlıklar altında toplanarak, yorumlanmış ve rapor edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kent, Kentleşme, Göç, Yoksulluk.

Abstract

Urbanization, one of the important problems of societies, is usually expressed as the processes concurrent with industrialization despite the fact it follows a different formation and development course for each country.

In Turkey, urbanization that does not show parallelism with industrialization gains dynamism especially with internal migrations, and the reasons such as agricultural mechanization, decrease in the fertility of the fragmented soils, effect of the climatic conditions, major changes and developments in technology (increasing opportunities in transportation, communication, etc.), urban opportunities and facilities seem/are better and more attractive compared to countryside political reasons, terror and blood feuds, etc. attract the attention when the reasons of the migrations are examined.

In Turkey, as well as in all societies, internal migrations to the cities mostly affect the women despite affecting all individuals (male, female, old, young, and children) at different levels and in different directions.

The woman, who has been ignored/disregarded just as the object of migration not as the subject of migration both in our country and in many other countries until recently and also has not been included in the literature, has become more visible in the

*Yard. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

**Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

migration process nowadays compared to the past and even turned into an important subject as an active part of this process/catalyst of the change.

The woman, as an individual, subjected to migration process due to the attractive features of the cities and repulsive features of the rural areas is addressed in two forms in this process especially in our country. These are associational migration and marriage migrations. While associational migration addresses the woman accompanying the family's emigration for any reason (to find a job, to achieve better opportunities, the appointment of the wife/husband due to public service, etc.), marriage migration focuses on the migration of woman by getting married to somebody.

The woman who migrates to the city for whatever reason might be faced with many negative situations from socio-cultural, psychological and economic aspects. In particular, the difficulties encountered in the economic sense further affect the woman compared to the other fields. In other words, the female population employed in agriculture in rural areas becomes unemployed along with migration. Especially in our country, the share of agriculture in employment decreases, in addition, the female labor force participation rate decreases and their employment in non-agricultural sectors becomes difficult as the labor force migration from agriculture to other sectors occurs along with the migration from rural to urban.

In other words, women who become unemployed with migration to urban areas although they were agricultural workers in the rural area have to work in the face of the poverty they encounter. However, they cannot have any skilled job/profession (because they are unskilled workers) because of the fact that they cannot benefit from educational opportunities sufficiently in rural areas or they are obliged to give up their education, so they mostly work informally in home-based works. This situation deprives women of all kinds of public rights (education, health, social security, housing, nutrition, infrastructure, etc.).

Therefore, the women who migrate to the city by dreaming of a better life both for themselves and their family basically obtaining better facilities and opportunities despite many different reasons become more impoverished in the city and face with negative conditions in the socio-cultural and economic sense. This situation deeply affects both women and other family members as well as the society. From this point of view, the factors that cause migration (especially unemployment) should firstly be resolved completely to remove the negative conditions of the internal migration for both individual and social development, women should be strengthened as soon as possible by completing their education and training and increasing their participation in the labor force.

The objective of this study is to discuss the economic deprivation faced by women who migrate from rural to urban areas for various reasons. In this review study, the articles, books, theses, etc. related to the research were scanned by applying documentary observation, the statistical data of the studies carried out on the subject were given, the research was interpreted and reported by collecting under appropriate headings based on the data obtained.

Keywords: Woman, City, Urbanization, Migration, Poverty.

Giriş

Tarihten günümüze farklı şekillerde karşımıza çıkan kent olgusu, dinamik bir yapıya sahiptir. Toplumlar için ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, politik vb. pek çok anlam ifade eden, disiplinler arası bir özellik taşıyan kent, "...tarımsal olmayan üretim yapılan ve bu üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türü" (Mimarlar Odası'ndan akt.:Özer,2004:4; Erkan,2010:18) dır.

Kentle beraber karşımıza çıkan diğer önemli kavramlar ise konumuzun da odağında yer alan kentleşme ve onun beraberinde getirdiği kentlileşme kavramlarıdır. Kentleşme sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci (Keleş,2014:20) dir.

Kentlileşme kavramı ise "bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci, kente göç eden nüfusun, yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek kentin bir ögesi olma sürecidir" (Erkan,2010:22).

Gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyle paralel giden kentleşme, maalesef gelişmekte olan ya da azgelişmiş toplumlarda paralellik göstermemekte hatta göçlerle dinamizm kazanmaktadır. Ülkemizde de kentleşme özellikle 1950'li yıllarda göçlerle beraber ivme kazanmış, giderek sayısı ve nüfusu artmıştır.

Ülkemizdeki göçün nedenlerine bakıldığında; hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme, toprak yetersizliği, verimsizliği, terör ve siyasal baskılar ile ekonomik politikaların yanlış uygulanması vb. nedenler karşımıza çıkmaktadır (Öztürk,2007:262).

Genel anlamda kırsal iticiliği, kentin çekiciliği sonucu başlayan göç süreci, bu süreci yaşayan herkes için (çocuk, genç, kadın, erkek, yaşlı) zorlu bir deneyim olmakla beraber tüm bireyleri farklı düzeylerde ve farklı yönlerde etkilemektedir.

Nüfus içinde özellikle kadınlar, bu süreçten daha fazla etkilenmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda (ülkemizde de olduğu gibi), daha çok tarım alanında istihdam edilen kadın, kente göçle beraber işsiz kalmakta, eğitim almadığı/alamadığı ya da eğitimini tamamlayamadığı için vasıfsız işçi konumunda olmaktadır. Ancak karşılaşılan zorluklar ve yoksulluk, kadının ücretsiz aile işçiliği dışında para karşılığı çalışmasına neden olmakta, bu da onların daha çok ev eksenli çalışmasına yol açmaktadır.

Özetle, sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme gösteremeyen Türkiye'de meydana gelen iç göçler sonunda kentler, yoğun olarak gelen kırsal nüfusu aynı yoğunlukta emme gücüne sahip olamamış, istihdam edememiştir. Bunun sonucunda "kentlerin deseni; yoksulluk, eğitim hakkından mahrum kalma, sağlık hizmetlerinden istifade edememe, sosyal güvenceden yoksunluk, iş gücü piyasasına yeterince katılamama, işsizlik ve kentsel mekanda ayırımcılığa uğrama şeklinde ortaya çıkmaktadır" (Sami,2009:261).

1.Kent, Kentleşme ve Kentlileşme

Tarihten günümüze farklı şekillerde karşımıza çıkan kent olgusu dinamik bir yapıya sahiptir. Toplumlar için ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, politik vb. pek çok anlam ifade eden, disiplinler arası bir özellik taşıyan kent, "...tarımsal olmayan üretim yapılan ve bu üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türü" (Mimarlar Odası'ndan akt.:Özer,2004:4;Erkan,2010:18) dır. Diğer bir ifadeyle kent,"toplumsal açıdan bir örnek olmayan insanların, görel olarak geniş bir alanda, yoğun bir biçimde ve sürekli olarak birlikte bir yere yerleşmiş bulunması" (Wirth,2002:85-87) dır.

Kentle beraber karşımıza çıkan diğer önemli kavramlar ise konumuzun da odağında yer alan kentleşme ve onun beraberinde getirdiği kentleşme kavramlarıdır. Kentleşme dar anlamda "kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması, ...geniş anlamda ise sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci (Keleş,2014:20) dir. Süher (1996:10) ise kentleşmeyi, "mekanda bir yerleşme, bir nüfus toplanması ve nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumlaşma, üretimde farklılaşma, uzmanlaşma, yeni bir yerleşme biçimlenmesi ve sosyo-ekonomik ve kültürel değişime yol açan bir nüfus toplanması süreci" olarak tanımlamaktadır.

Kentleşme kavramı ise "bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme süreci, kente göç eden nüfusun yeni koşullara uygun ilişkiler biçimi geliştirerek, kentin bir ögesi olma sürecidir (Erkan,2010:22). Diğer bir deyişle "kent yaşamı deneyimi içinde elde edilen bir kültürel birikimdir" (Tatlıdil,2002:422).

Sanayi devrimiyle beraber ışığı daha da parlamış bir olgu olan kentleşme, her ne kadar her ülke için (gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler gibi) farklı oluşum ve gelişim seyri izlese de kentleşme genel olarak sanayileşmeyle eş zamanlı süreçler olarak ifade edilmektedir. Çünkü "...sanayileşmenin ana koşulu orta boyutlu kentleşmeyi getirir. Kentlerde nüfusun artması ve yığınsal üretimin yapılması işçilerin yaptığı işleri farklılaştırmakta, işlerin farklılaşması ise uzmanlaşmaya yol açarak, üretimin artmasını sağlamaktadır" (Erkan,2010:52).

Kentleşmeyi doğuran etmenlere bakıldığında, birbirleriyle bağlantılı ve birbirlerini etkileyen dört unsur öne çıkmaktadır. Bunlar; ekonomik nedenler, teknolojik nedenler, siyasal nedenler ve son olarak da sosyo-psikolojik nedenlerdir (Erkan,2010:73).

Kentleşmeyi doğuran etmenlerin en önemlisi ise elbette ki, ekonomik nedenlerdir. Tarımda modern üretim araçlarının kullanılması, makinenin tarıma girmesi, tarımsal üretim sürecinin her aşamasında ilkel yöntemlerin terk edilmesi, buna karşılık, üretimi etkileyen yeni girdilerin artan oranda kullanılması, tarımda gereksinim duyulan insan gücü miktarının azalması, tarım verimliliğinin ve kişi başına düşen tarımsal gelirinin düşük olması, toprak mülkiyetinin dengesiz dağılımı, tarım topraklarının çok parçalanmış olması, iklim koşulları ve erozyon kentleşmenin ekonomik nedenlerini oluşturmaktadır (Erkan,2010:73-74).

Kentleşmeyi doğuran teknolojik nedenler ise, dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, ulaşım ve iletişim alanındaki büyük yeniliklerdir (Erkan,2010:74).

Diğer yandan, çeşitli düzeylerde verilen siyasal kararlar, yönetim yapısının özellikleri, uluslar arası ilişkiler de kentleşmeyi özendirici siyasal ve hukuksal nedenleri (Erkan,2010:74) oluşturmaktadır.

Kentleşmeyi doğuran sosyo-psikolojik nedenler ise, köy ile kent yaşam düzeyleri ve biçimleri arasındaki farkları ifade etmektedir. Şöyle ki, kentlerin özgür havası, daha geniş bir kümeye sahip olma duygusu, kentli olmanın gururunu yaşama, eğitim, sağlık, sosyal yaşam gibi olanakların daha gelişmiş olması, kentlerin çekiciliğini oldukça arttırmakta, cazip hale getirmektedir. Dolayısıyla kentlerin bu çekici özelliği, kırsal alandan kente göçü teşvik etmektedir (Erkan,2010:74).

Sözün kısası, kentlerin, kentleşmenin oluşmasında, dinamik bir yapı kazanmasında özellikle gelişmekte olan ülkemiz için göç olgusu önemli bir yerde durmaktadır. Çünkü "modern kentleşme: Batı toplumlarında Sanayi Devrimi ile ortaya çıkmış; sanayileşme ile birlikte gelişmiş; sosyal, ekonomik politik ve kültürel değişim hep birlikte yaşanmıştır. Ancak bu gelişim, Türkiye gibi gelişmekte olan ülke kentlerinde yaşanan değişim süreçlerini açıklayamamaktadır. Ülkemizde, kentleşmenin niteliğini belirleyen, kırdan kente yönelik yoğun göç olayıdır" (Vergin,1986:279).

2.Göç

Tarih boyunca çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan göçler, toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı üzerinde derin izler bırakan, dinamik olgulardır. "Sosyal bilimler içerisinde uzun bir dönem, yalnız coğrafyanın ilgi alanına giren, fakat nedenleri ve yaratmış olduğu sonuçlardan dolayı, günümüzde başta sosyoloji üzere demografi, ekonomi, çevre bilimi, kent bilimi, hukuk, sosyal psikoloji, mimarlık gibi çeşitli bilimler ve disiplinlerin ilgi ve çalışma alanını oluşturan göç (Erkan,2010:119), farklı bakış açılarından dolayı tanımlanması da oldukça güç olan bir kavramdır. Ancak en genel anlamıyla göç, "insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçiş" (İçduygu ve Ünal,1998:38) olarak tanımlanmaktadır.

Toplumsal ve ekonomik değişimlere bağlı olarak ortaya çıktığından bir sonuç, toplumsal ve ekonomik değişimlere katkıda bulunması dolayısıyla bir neden olan (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250) göçün diğer tanımı da, "asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir" (Karpat,2003:3). Diğer bir tanımla "bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka bir yere gitmeleri" (Ozankaya,1984:56) dir. Hançerlioğlu (1986:58) da göçü, "bir yerden başka bir yere gitme olarak tanımlarken, Özkalp (1995:209), "insanların bir coğrafik bölgeden diğer bölgeye olan hareketlilik" olarak tanımlamaktadır.

Bir anlık sosyal olgu değil, bir süreç olan (Çağlayan,2011), "göç alan veya göç veren yerleşim birimlerinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını etkileyen çok yönlü özelliklere sahip" (Kocaman,2014:337) olan göçü, kimi araştırmacılar yönüne göre, kimi araştırmacılar süresine göre, kimi araştırmacılar gerçekleşme biçimine göre, kimi araştırmacılar da göç edenin istekli olup olmadığına göre ayırmış/sınıflandırmışlardır.

*Göç etme süresine göre göç; "geçici göçler (mevsimlik, günlük ve kısa dönem), transferler (tayin ve görev nedeni ile göç edenler), uzun dönem göçleri (iş/çalışma nedeni ile göç edenler, iskan ve çeşitli nedenlerle göç ettirilener, göçmen olmayanlar (hiçbir zaman göç etmeyenler, potansiyel göçmenler)" (Özcan,1998:83) diye beşe,

*Göçün gerçekleşme biçimine göre göçler, kontrollü, zorunlu, ilkel, serbest ve zorlama (Gündüz ve Yetim,1996) olmak üzere beşe,

*Göç edenlerin istekliliği üzerine göçler, zorunlu ve gönüllü göçler (Erder,1997:144) olmak üzere ikiye,

*Göçün yönüne göre yapılan göç ise, iç göç ve dış göç (Akkayan,1979:22-23) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Konumuzun odağında olan ve birçok sebep ve sonuca neden olan iç göç, bir ülke sınırları içerisinde, bireyin (veya toplulukların), bir yıldan az olmak kaydıyla, yaşadığı ortamı değiştirmesine denilmektedir. Ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve yerleşme tarihine bağlı olarak iç göç, genellikle kırsal kesimden şehirlere doğru, kırsal kesimden kırsal kesime doğru, şehirlerden kırsal kesime doğru, şehirlerden şehirlere doğru gerçekleşmektedir. Diğer taraftan, birey (veya toplulukların) ülke sınırlarının dışında her hangi bir ülkeye, yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla gidiyorsa, bu durum da dış göç söz konusu olmaktadır (Pazarlıoğlu, 2007:121). "Dış göç, genel olarak az gelişmiş ülkelerden, gelişmiş ülkeler yönünde meydana gelmektedir" (Özer,2004:11).

Ülkemizde iç göçler, genellikle kırdan kente doğru gerçekleşmektedir. Kırdan kente doğru olan bu göçlerin nedenleri ise kırsal itici özellikleri, kentin ise çekici özellikleridir. Kırsal iticiliğinin nedenleri; hızlı nüfus artışı, tarım alanlarının daralması, tarımda makineleşmenin artması, tarımsal işgücünün azalması, bazı yerlerde iklim koşullarının kötü olması, ekonomik yetersizlik ve sosyal problemler, doğal afetlerin ve savaşların olması, terör olaylarının insan güvenliğini tehdit etmesi, mevsim dışı ekonomik etkinliklerin yetersiz olması, iş imkanlarının sınırlı olması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi etkenlerdir. Kentin çekiciliğinin nedenleri ise: Kent yaşamının cazip gelmesi, kentlerde eğitim, sağlık vb. hizmetlerin yaygınlığı, ulaşım imkanlarının daha iyi olması, kentlerde sanayinin ve hizmet sektörünün gelişmiş olması, dolayısıyla iş imkanlarının fazla olması vb. etkenlerdir (Keleş,1996:113-114).

Ülkemizde kentleşmenin dinamiğini oluşturan iç göçler, genel olarak dört önemli dönemle ele alınmaktadır. Bunlar; 1923-1950 Dönemi, 1950-1960 Dönemi, 1960-1980 Dönemi ve 1980 sonrası Dönem'dir.

1923-1950 Dönemi: 1923 yılından itibaren başlayan bu ilk dönemde, kayda değer bir göç hareketi yaşanmamıştır. Bu dönemde kırdan kente ve kentten kente doğru gerçekleşen zayıf bir göç hareketi söz konusu olmuştur. Evlilikler, memur tayini, okul gibi nedenler, bu dönemdeki göçlerin temel nedenleri arasında yer almıştır (Tüfekçi'den akt.:Özdemir, 2002:2). Kentleşme istatistiklerine bakıldığında da bu durum gayet açık görülmektedir. "1927 yılında kentli nüfus oranı %24.2 iken, 1950 yılında %25 olmuştur" (Öztürk,2007:255).

1950-1960 Dönemi: 1950'li yıllar Türkiye'nin kentleşme ve yerleşme tarihi üzerinde, ekonomik oluşumunda, toplumsal endekslerinde derin izler bırakan ve etkileri günümüze dek süren, köylerden kentlere doğru olan göçün başladığı, doruklara ulaştığı ve sonra yavaşladığı dönemin başlangıcı noktasıdır (İçduygu ve Ünal,1998'den akt.:Özdemir,2012:4). Tarımdaki makineleşme, geleneksel toprak rejiminin değişmesi, tarımda verimliliğin ve gelirin düşüklüğü, topraksızlaşma ya da toprağın belirli ellerde toplanması, ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler (İçduygu ve Ünal,1998:43), Marshall yardımları gibi olgular sonucunda insanlar artan oranda kentsel alanlara yığılmaya başlamışlardır. Bu dönemin başında %25 olan kentsel alan nüfusu, 1960 yılına gelindiğinde %30.54 olmuştur (Öztürk,2007:255).

1960-1980 Dönemi: Bu dönemde de göçler artış göstermeye devam etmiştir. Hatta "...bu dönemde göç edenlerin sayısı, kentsel alanların emebileceği düzeyin çok üstüne çıkmıştır. Gecekonduculuşma ve ikincil emek piyasasının ağırlığı, kent nüfusunun önemli bir parçası haline gelmiştir. ...Kentleşme oranı, bu dönemin sonunda %45'e ulaşmıştır" (Öztürk,2007:256).

1980 ve sonrası Dönem: 1980'den sonraki veriler, göçün kentten kente öncelik taşıdığını, kırdan kente göçün hızının azaldığını göstermektedir (Bal,1999:63-64). Bu dönemde kentsel alanlardaki eğitim, iş, kariyer imkanlarının fazla olması, sosyal hayatın cezbedici yapısı (Öztürk,2007:256), modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması (Buz,2009:42) ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde 1980'li yıllardan beri devam eden terör sonucu oluşan güvenlik sorunları, doğal afetler nedeniyle meydana gelen yer değiştirmeler önemli göç nedenlerini oluşturmaktadır (Özdemir,2012:8). İçduygu ve Sirkeci (1999:252), 1980 sonrası dönemin kendine özgü özellikleri olduğunu, 1980'li ve 1990'lı yıllarda Türkiye'de toplumsal oluşumun, ekonominin 'serbest piyasa ekonomisi', 'özelleştirme' gibi hedeflerle yeniden yapılandırılmaya çalışıldığını, küreselleşme kavramının ülke gündeminde yerini yavaş yavaş aldığını ifade etmişlerdir.

Bütün bunlarla beraber kentin, kentleşmenin dinamiğini oluşturan göç, beraberinde pek çok sorunu da getirmekte, diğer bir ifadeyle pek çok probleme (işsizlik, yerleşim, konut, çevre, alt yapı, ulaşım, sağlık, eğitim, suç, güvenlik vb. gibi) de kaynaklık etmektedir.

Sonuç olarak, sadece bir yer değiştirme süreci olmayan göç, nedenleri ve sonuçları ile toplum ve bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmakla beraber, özellikle ülkelerin nüfus yapısında, nüfusun yaş ve cinsiyet gibi nicel ve nitel yapısında, büyük değişimlere neden olmakta, doğrudan doğruya ülkelerin veya küçük toplulukların yapısını etkilemektedir (Bülbül ve Köse,2010:76).

3.İç Göç ve Kadının Ekonomik Yoksulluğu

Göç, bu süreci yaşayan herkes için (yetişkin, genç, çocuk, kadın, erkek) sarsıcı bir deneyim olma riskini taşımakta ve tüm bireyler, farklı düzeylerde ve farklı yönlerde de bu süreçten etkilenmektedirler (Gün,2002).

Sözü edilen bu göç süreci, herkesi etkilemekle beraber, özellikle kadınları daha fazla etkilemektedir. Ancak buna rağmen insanlık tarihi kadar eski olan bu göç öyküsünde, önemli bir özne olan kadınların varlığı yok sayılmış, görmezden gelinmiştir.

Göç sürecinde kadının, erkekten ayrı ve kendine özgü durumuyla ele alınıp incelenmesi gerektiği fikri, ilk olarak uluslar arası katılımlı kadın konulu konferanslarda (Birleşmiş Milletler Kadınlar Üzerine Dünya Konferansı (1975, Meksika), Kadının On Yılı Üzerine Dünya Konferansı (Kopenhag,1980)) dile getirilmiştir. Bu dönem çalışmalarında kadınlar, ev sahibi toplum için yarattıkları sorunlar odağında incelenerek geleneksel değerlerin taşıyıcısı, koruyucusu olmaları vasfıyla kültürel uyum sürecini geciktiren stereotiplere dönüştürülmüşlerdir. 1980'lerden itibaren literatürde ilgi, göç eden kadınların benzer deneyimleri, hedef ülkenin piyasadaki işlevleri gibi başlıklara yönelmişlerdir. 1990'lardan itibaren kadının, göç sürecinin 'mağduru' şeklinde kodlanan pasif konumundan 'değişimin faili' olarak tanımlandığı aktör konumuna doğru kaydığı görülmektedir. Son dönem çalışmalar, kadının gelişmiş ülkelerin artan kadın işgücü ihtiyacı ya da insan ticareti gibi nedenlerle göçün öznesi haline geldiğini göstermektedir (Şeker ve Uçan,2016:203).

"İç göç ise kadın-erkek ayırımında çok az tartışılmıştır. Türkiye'deki iç göç literatüründe, kadınların iç göçe ilişkin deneyimleri 1980'li yıllardan başlayarak daha çok 1990'lı yıllarda yapılan 'kırdan-kente göç' araştırmalarında 'aile', 'işgücü' ya da 'sağlık' kapsamında ele alınmış; zorunlu göç literatüründe ise cinsiyet farklılıklarına bugüne dek yer verilmemiştir" (İlkkaracan ve İlkkaracan,1998:1). Ancak daha sonraki süreçte kadın, eskiye oranla biraz daha görünür hale gelmiştir.

"Kır-kent göçünde esas hareket edenin erkek olduğu varsayılmış olsa da hem kadınlar bu sürecin bir parçasıdır hem de göçün ve göç ettikleri kentlerde gelişmelerin esas aktörleridir" (Kaypak,2014:351).

İlkkaracan ve İlkkaracan (1998:3), kadın göçlerini iki biçimde ele almışlardır. Bunlar; bağlantılı ve evlilik göçleridir. Onlara göre, göç nedenleri açısından 'bağlantılı göç' çoğunlukla kadınlara özgü bir göç nedenidir. Bağlantılı göç, ailenin herhangi bir nedenle (iş bulmak, iş tayini vb.) göç eden erkek üyelerini takip eden kadınların hareketini tanımlayan bir olgudur. Burada kadının birey olarak bağımsız bir göç kararından ziyade, aile içindeki konumuna (eş, anne, kız çocuk) bağlı olarak yeni bir mekana taşınması söz konusudur. Aynı bağlamda yine ağırlıklı olarak kadınlara özgü başka bir göç nedeni olan 'evlilik göçü' de birisiyle evlenerek ya da evlenmek üzere yapılan göçü ifade etmektedir. Diğer bir deyişle "kadının ayrıldığı ya da gittiği mekanla olan bir itme-çekme ilişkisinden ziyade, evlilik kurumunu birlikte oluşturacağı kişinin içinde bulunduğu ayrı bir mekana hareketidir" (User'den 1997 akt.:Güçlü,2007:125).

"Bağlantılı göç ya da evlilik göçü, kadınlar açısından önemli bir göç nedeni olsa da, 'birey' olarak kendilerine ait itme-çekme nedenleri yüzünden göç eden kadınlar da vardır. Örneğin, yalnız kadınlara açık iş olanakları nedeniyle (hizmetçi ya da seks işçisi olarak) ekonomik göç ya da ekonomik göçten farklı olan siyasi göç ve mülteci göçü çerçevesinde kadınların, ailenin erkek bireylerinden bağımsız olarak hareketi de söz konusudur" (İlkkaracan ve İlkkaracan,1998:3;Tuzcu ve Ilgaz,2015:58).

Kimi araştırmalar kırdan kente göç eden kadınların, bu durumdan olumlu kimi araştırmalar ise olumsuz etkilendiklerini ifade etmektedirler. Olumlu bakanlardan Tahire Erman'ın Türkiye'de kırdan-kente

ekonomik göç sürecine katılan kadınlar ile yaptığı bir çalışmada, Türkiye'deki köylü kadınların çoğunun şehirde yaşamayı kırsal alanda yaşamaya tercih ettiklerini belirtmektedir. Erman'ın iddiasına göre, köyde kadınların eşleri ve eşlerinin aileleri için yapmak zorunda oldukları zor ve değeri takdir edilmeyen iş yükü ve geniş aile ve/veya köy çevresinin kadın ve özellikle gelinler üzerindeki baskısı göz önüne alındığında, Türkiye'deki köylü kadın için şehirdeki yaşam tercih edilir oluyor; şehirde, çekirdek aile olarak yaşama şansı, kadının ev içi yaşamı organize etme görevini üstlenmesini getirdiğinden kadının bağımsızlığını artırıyor" (akt.:İlkkaracan ve İlkkaracan,1998:4).

Aksu Bora da, 'Kadınlar Sınıfı' (2005) adlı çalışmasında göçün, kadınlar üzerinde olumlu etkiler bıraktığını ileri sürerken, ev hizmetçiliğinde ezilen kadınların her türlü olumsuz çalışma koşullarına rağmen bir ben/özne duygusu geliştirebildiklerini ve egemen olanın tahakkümüne karşı yeni güç stratejileri oluşturabildiklerini dile getirmektedir (Akt.:Suğur ve diğ.,2008:164).

Konuya olumlu bakarlardan Abadan-Unat (1991), göç sürecinin, geniş aile ilişkilerinin çözülerek, çekirdek aile kalıplarının benimsenmesi, kadınların ücrete dayalı bir üretim sürecine katılması, kitle iletişim araçlarından daha fazla etkilenmesi, dinsel olan faaliyetlerde azalma, eğitim açısından kız ve erkek çocuklara eşit fırsatlar tanınması gerektiğine olan inancın artması ve tüketime yönelik davranış ve normların benimsenmesi gibi göstergeleri ortaya çıkarması nedeniyle, kadının özgürleşmesine katkıda bulunduğunu belirtmektedir. (Akt.:Buz,2009:44).

Dolayısıyla "kadınların köydeki baskıcı gelenek ve göreneklerden kurtuldukları ve kentin sunduğu olanakları kendileri için kullanabilecekleri varsayılarak, göç olayı kadınlar için olumlu bir deneyim olarak yorumlanmıştır" (Buz,2009:44).

Göçlerden kadınların olumsuz etkilendiğini öne süren araştırmalar ise, bunun genelde geleneksel kalıp yargıların yaygın olduğu ataerkil sistemden kaynaklandığını belirtmektedirler. Türkiye'de kadınların emek piyasasına katılamamalarının önündeki engellere bakıldığında, ataerkil ideoloji, kadının yerini evin içinde tanımlarken, erkeği, evi geçindirmekle sorumlu birey olarak tanımlamaktadır. Buna paralel olarak kadınların, işgücüne katılması hem aile onurunu hem de erkeğin aile reisliğini tehdit eden bir unsur olarak görülmektedir. Diğer yandan, kadınların eğitimsizliği, geleneksel ilişki ağları ve toplumsal baskılar, kadınların işgücüne katılmalarına engel olan diğer faktörler arasında yer almaktadır (Güneş,2011:229).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kadınların işgücüne dahil olmama nedenlerini (2004-2015) açıklamıştır. TÜİK'in verilerine göre, 2004 yılına işgücüne dahil olmayan kadın nüfusun oranı 18.624 kişidir. Bunlardan iş bulma ümidi olmayanların oranı 104, mevsimlik çalışanların oranı 270, ev işleriyle meşgul olanların oranı 13.042, eğitim/öğretim nedeniyle çalışmayanların oranı 1.417, emekli olanların oranı 565, çalışamaz halde olanların oranı 1.803, diğer nedenler oranı ise 984'dür. 2015 verilerine bakıldığında ise işgücüne dahil olmayan kadın nüfus oranı toplamda 20.056, bunlardan iş bulma ümidi olmayanların oranı 260, mevsimlik çalışanların oranı 68, ev işleriyle meşgul olanların oranları 11.498, eğitim/öğretim nedeniyle çalışmayanların oranı 2.275, emekli olanların oranı 926, çalışamaz halde olanların oranı 2.527, diğer nedenler ise 1.359'u oluşturmaktadır (www.tuik.gov.tr).

Wedel de, kadınları kamusal yani kentsel yaşamdan dışlayan sosyo-kültürel etkenleri dört şekilde ele almaktadır: Eğitim, iş bulma imkanı, özgüven eksikliği, toplumsal baskı ve denetim. Gecekondu kadınının, eğitimi düşük düzeydedir. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, doğal olarak bir meslek edinme ve de iş bulma olanaklarını oldukça sınırlamaktadır. Bu durum kadınların ekonomik özgürlüğe kavuşmasını engelleyerek, onları ev içi özel yaşam alanında edilgen bir konuma itmektedir. Ayrıca eğitim ve deneyim düzeyinin düşüklüğünden dolayı kadınlar, kendilerine çok az güvenmektedirler. Özgüven eksikliği, kadınların gizil güçlerini ortaya çıkarmalarında ve kendilerini ifade etmelerinde en büyük engeli oluşturmaktadır. Kadınların, kentsel yaşama katılmasını kısıtlayan bir diğer unsurda toplumsal baskı ve denetimdir. Cemaat kültürünün yaygın olduğu bu alanlarda kadınların mekansal hareketliliğinin sınırlanması, onların yeni ilişki ve deneyimleri paylaşmasını yani sosyalizasyonunu olanaklı kılamamaktadır" (Wedel'den akt.:Güçlü,2007:126).

Sibel Kalaycıoğlu da, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden Ankara'ya göç etmiş olan ailelerle yaptığı bir çalışmada, kente göç eden kadının, işgücü pazarından çekilmek zorunda kaldığını, zira kadının kentte çalışmasının, ev dışında gelir getiren bir işe girmesi anlamına geldiğini ve bunun eşleri ya da aileleri tarafından 'uygun' görülmediğini bildirmektedir" (Akt.:İlkkaracan ve İlkkaracan,1998:3)

Bütün bunlardan hareketle, "kentler, cinsiyetçi roller ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler nedeniyle kadınların ve erkeklerin farklı deneyimlediği yerlerdir. Kaypak (2014:349)'ın da belirttiği gibi, kentleşmenin toplumsal cinsiyetle ilgili yapısal sonuçlarından biri kadınların eve kapanmasıdır. Kent planların, bilgi ve iktidarı elinde tutanların normlarına göre yapılır. Kent planlayıcılarının kenti tasarlarlarken 'kadının yeri evidir' kurgusu geleneksel aileyi norm olarak alır ve kentler kadınları dışlayıcı, eve kapatıcı formda görür. Yaşam koşulları zorlaştığında bu durum daha belirginleşir.

Dolayısıyla, “kadınlar, karar verme, fırsatları kullanma, hizmetlere ulaşmada ciddi ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Ataerkil aile içi işbölümü ve çocuk, hasta, yaşlı bakımı ile ilgili bütün yükün kadın üzerinde olması, kadının kentte bazı olanaklara ve kaynaklara erişebilmesini ve çeşitli kent mekanları arasında hareket edebilmesini de zorlaştırmaktadır” (Kaypak,2014:355).

Kadınların göçle beraber kente gelmesiyle karşılaştıkları zorluklar özellikle de ekonomik zorluklar biraz daha açılırsa, kadın yoksulluğunun ne kadar derinleştiği görülecektir. Kırdan tarımsal alanın da istihdam edilen kadın, göçle beraber işsiz kalmaktadır. Diğer bir anlatımla “göç ve kentleşme kadının tarımda aile ekonomisi ve işgücüne dayalı ekonomik yaşamdaki etkinliğini topraktan kopma ile kesintiye uğratmaktadır. Öte yandan kocanın ve aile büyüklerinin kadının ev dışında çalışmasının doğru olmayacağı, büyük kent yaşamında tehlikelerle karşılaşabileceği ve bunlarla baş edebilecek kadar güçlü olmadığına ilişkin geleneksel baskılar da gecekondulu kadınları arasında ev kadını sayısını artırmaktadır” (Güçlü,2007:125-126).

Ülkemizdeki gibi iş gücüne katılım oranının çok düşük olduğu ülkelerde kadınların en yoğun istihdam edildiği sektör, tarım sektörüdür. Ancak ülkemizde kırdan kente göçle beraber tarımdan diğer sektörlere iş gücü göçü gerçekleştikçe, tarımın istihdamdaki payı azalmakta, bununla beraber kadın katılım oranı düşmektedir. Diğer yandan kadınların eğitim alamaması ya da eğitimlerini yarıda bırakılmasından kaynaklı olarak, eğitim seviyesinin görece daha düşük olması, kadınların tarım dışı sektörlerde istihdam edilmelerini zorlaştırmakta, dolayısıyla kente göçle beraber kadınların önemli bir kısmının iş gücü piyasası dışına itilmesine neden olmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’un verilerine göre, kadınların istihdam oranı erkeklerin istihdam oranının yarısı kadardır. Türkiye’de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde toplam istihdam oranı 2014 yılında %45.5 olup, bu oran erkeklerde %64.8, kadınlar ise %26.7’dir. TÜİK’in 2004-2015 yılları arasında kadınların kent ve kırsaldaki işsizlik oranlarına bakıldığında kadınların, işsizlik oranlarının hem kentte hem de kırdan tarım dışı işsizlik oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. 2004 yılında kentte kadınların işsizlik oranı %17.9, tarım dışı işsizlik oranı %19.6’dır. Kırsal alanda kadınların işsizlik oranı %3.0, tarım dışı işsizlik oranı ise %19.9’dur (www.tuik.gov.tr).

Sözü edilen bu durumlara liberalleşen politikalar, hükümet harcamalarının daraltılması, sağlık, eğitim, ulaşım, altyapı gibi toplumsal hizmet alanlarının maliyetindeki artışlar, işsizlik ve bunun beraberinde getirdiği rekabet ortamıyla beraber ücretlerdeki düşüklük vb. nedenler eklenince kentlerde yaşayan kadınlar daha da yoksullaşmaktadırlar.

Kadının kırdan kente göç etmesiyle başlayan yoksulluk, kadının çalışmasını gerekli kılmış, onun vasıfsız işgücü sıfatıyla genelde esnek çalışma zemininde kendi hesabına çalışan, ücretsiz aile işçisi ve ev eksenli çalışan olmasına neden olmuştur (Metin,2011,s.66). “İstatistiklerde ‘çalışmıyor’ olarak görülen bir kısım kentli kadının özellikle tekstil sektöründe fason üretim yapan işletmelerden ve toptancılardan parça başına iş aldığı, bunun dışında iğne oyası, dikiş, gündelikçi işçilik, örgü işi gibi işlerde çalıştıkları bilinmektedir” (Özer ve Biçerli,2003-2004:67).

Mingione’nin de belirttiği gibi, toplumsal donanımın yetersiz olduğu bu tür kentsel alanlar, düzensiz işlerin, ek işlerin ve aile ekonomisinin yaygınlaştığı alanlardır (Akt.:Erder,1997:38).

Dolayısıyla ülkemizde sosyal güvenceden yoksun sektörde çalışan işgücünün önemli bir çoğunluğunun “kırdan kente göç etmiş, eğitim düzeyi düşük ve işgücü nitelikleri açısından vasıfsız olduğu görülür (Işık ve Pınarcıoğlu,2001;Erdogan,2001) ki, kadınlar bu sektörün önemli aktörleridir.

İster düzenli isterse düzensiz gelir elde edilen bir işte çalışsın kadınlar, hem dışarıda çalışarak hem de ev içinde üretim ve bakım işlerini de üstlenerek çifte sömürüyle karşı karşıya kalmaktadır

Şöyle ki, kadınlar emeklerini, gelir getiren faaliyetlerde kullanmalarının yanı sıra, Toplumsal yeniden üretimin gerekliliklerini yerine getirmek için ev içinde de yoğun bir biçimde çalışmaktadır. Emek gücünün yeniden üretimi (üretim sırasında tüketilen işgücünün ertesi güne hazır hale getirilmesi) için gerekli mal ve hizmetlerin tedarik edilmesi, üretimi ve bunların tüketilebilir hale getirilmesi (alışveriş, yemek pişirmek, ev temizliği, çamaşır yıkamak, ütü, bulaşık vb. işler), gelecek kuşakların yetiştirilmesi (çocuk bakımı ve yetiştirilmesi), yaşlı ve hastaların bakımı ev içinde kadın emeği üzerinden gerçekleşmektedir (Ecevit,1998:67).

Dolayısıyla daha önce de sözünü ettiğimiz “göç, bu süreci yaşayan herkes için sarsıcı bir deneyim olma riskini taşımakla birlikte özellikle kadınlar bu süreçten daha fazla etkilenmekte hatta göç ve onun sonucunda kadınlar hem bedensel hem de ruhsal anlamda rahatsızlıklar geçirerek hastalıklara yakalanmaktadırlar. Göç eden kadınların sıklıkla yaşadığı problemlere bakıldığında ise, post travmatik stres, kültürel çatışma, aile rollerinde değişim, aile içi şiddet, çevresel şiddet, kalabalık ve yetersiz evlerde yaşama, iş ortamındaki tehlikeler, sigortasızlık, çevredeki patojenler, çok sayıda gebelik, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinden yararlanamama, doğum öncesi hizmet alımında yetersizlik, beslenme

durumunda yetersizlik, sağlığın korunması ve geliştirilmesinde yetersizlik olduğu görülmektedir” (Demir ve Ariz, 2014:2).

Sonuç olarak farklı ülkelerde yoksulluğun kadınsılaşmasıyla ilgili çalışmaların ortak özelliklerine bakıldığında kadının iş yaşamındaki oranının düşüklüğü, kadına yönelik etkili eğitim araularının olmaması veya yetersizliği, geleneksel rollerin yanı sıra çalışan kadın rolünün birlikte üstlenilmesi (ikili rolünün oluşması), iş yaşamında kadınların düşük ücretle yer alması ve erkek-kadın çalışanlar arasındaki ücret farklılığının ısrarla sürdürülmesi, eşitliği sağlamaya yönelik politikaların yetersizliği, ocuk bakımını destekleyen politikaların yetersizliği, yönetimde ve politik karar süreçlerinde kadınların az oranda yer alması (Goldberg ve Kremen’den akt.:Duyan,2010:22) olduğu görülmektedir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Kentleşme ve g, tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de önemli sorun alanlarından biridir. Hem neden hem de sonuç olarak ifade edilen g, özellikle son dönemlerde kadını daha görünür kılmakta ve en çok da kadını etkilemektedir.

Farklı nedenlerle kente göç eden kadın, kentte daha da yoksullaşmakta, olumsuz hayat koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum hem kadını hem de diğer aile bireylerini derinden etkilemektedir. Dolayısıyla hem bireysel hem de toplumsal kalkınma için kadının biran önce güçlendirilmesi gerekmektedir.

İlk olarak, gn özellikle de i gn olumsuz koşullarını ortadan kaldırmak için gce neden olan unsurların (zellikle de işsizlik) tam olarak çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bunun için de g veren yerler belirlenmeli, buralara hem kamu sektörünün hem de özel sektörün yatırım yapmaları, istihdam alanları yaratmaları desteklenmelidir.

Kentlere göç eden bireylerin alt yapıdan ve pek çok unsurdan eksik olan gecekondualarda yaşamaları değil, kamu gücüyle daha elverişli yerlerde yaşamaları için uygun konutlar yapılmalıdır.

Kırsal alandan gelen ve gelirken de beraberinde kültürünü, yaşam tarzını getiren göçmenlere, kente uyum sağlayıcı, her türlü hizmet alımları için bilgilendirici hizmetler verilmeli, anomi yaratılmadan, kendine ve kente yabancılaşmaları engellenmelidir.

Gelen göçmenlerin genelde eğitim seviyeleri düşük olduğundan vasıfsız işgücü özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla onlara meslek edindirme eğitimleri verilerek hem geçimlerini sürdürmeleri sağlanmalı hem sosyal güvence altına alınmaları hem de ülke ekonomisine katkı sağlamaları gerçekleştirilmelidir.

Özellikle glerden en çok etkilenen kadınların, her Őeyden önce işgücüne katılımını artırmaya yönelik politikalar geliştirilmeli, aileler ve kadınlar teşvik edilmelidir. Çalışmaya dönük ulusal düzeydeki kanunlar, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri giderilerek, toplum ve ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenmeli, uluslar arası iş kanunlarına uyum temel alınmalıdır. İşverenler, kadın işgücü istihdam etmeleri konusunda desteklemeli ve teşvik edilmelidir. Kadınların işgücüne katılımını engelleyici (ev işleri, ocuk-yaşlı bakımı vb. gibi) unsurları ortadan kaldırıcı çözümler geliştirilmeli ve bir an önce uygulamaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKKAYAN, T. (1979). *G ve Değerişme*, İstanbul: İ. . Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2573.
- BAL, H. (1999). *Kent Sosyoloğisi*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- BUZ, S. (2009). “G ve Kentleşme Sürecinde Kadınların Görünürlüğü”, *Aile ve Toplum Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Cilt:5, Sayı:17, s.40-50.
- BÜLBÜL, S., KÖSE, A. (2010). “Türkiye’de Bölgelerarası İ Göç Hareketlerinin ok Boyutlu lekleme Yöntemi İle İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), s.75-94.
- AğLAYAN, S. (2011). G Kavramları ve Kuramları, Edt.:F. Güneş, *Kent Sosyoloğisi* (i.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AF Yayınları.
- DEMİR, G., ARIÖZ, A. (2014). “Göç Eden Kadınların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Etkileyen Faktörler”, *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, s.1-8
- DUYAN, G. . (2010). “Yoksulluğun Kadınsılaşması: Altındağ rneği”, *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, Nisan-Mayıs-Haziran, s.19-29.
- ECEVİT, Y. (1998). Küreselleşme, Yapısal Uyum ve Kadın Emeginin Kullanımında Değerismeler, Edt.:F. Özbay, *Küresel Pazar Açısından Kadın Emeginde ve İstihdamında Değerismeler: Türkiye rneği* (i.), İstanbul: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı Yayınları.
- ERDER, S. (1997). *Kentsel Gerilim*, Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Vakfı Yayınları.
- ERDOğAN, N. (2001). *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERKAN, R. (2010). *Kentleşme ve Sosyal Değerisme*, Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- GLS, S. (2007). “Kente G ve Kadınların Kentle Btnleşmeleri: Antalya’da Toplum Merkezleri rneği”, *Sosyoloji Dergisi lgen Oskay’a Armağan zel Sayısı (Hakemsiz)*, s.119-135.
- GÜN, Z. (2002). *Ergen Ruh Sağlığı ve G*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi.
- GüNEş, F. (2011). “Farklı Emek Kategorileri Açısından Kadın Yoksulluğu”, *alışma ve Toplum Dergisi*, Sayı:2, s.217-247.
- GÜNDÜZ, M., YETİM, N. (1996). Terör ve G, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı* (i.), Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü, s.109-115.
- HANERLİğLU, O. (1986). *Toplum Bilim Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İşİK, O., PINARCIOğLU, M., (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli rneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- İÇDUYGU, A., SİRKECİ, İ., (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri, Edt.:O. Baydar, 75. *Yılda Köylerden Şehirlere* (iç.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.249-260.
- İÇDUYGU, A., ÜNALAN, T. (1998). Türkiye’de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri, Edt.:A. İçduygu ve Diğ., *Türkiye’de İç Göç* (iç.), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- İLKARACAN, P., İLKARACAN, İ. (1998). 1990’lar Türkiye’inde Kadın ve Göç, Edt.:O. Baydar 75. *Yılda Köylerden Şehirlere* (iç.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.305-322.
- KARPAT, K.H. (2003). *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm*, Ankara: İmge Yayınevi.
- KAYPAK, Ş. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak”, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, s.344-357.
- KELEŞ, R. (1996). *Türkiye’de Kent Planlamasının Sosyo-Kültürel Boyutları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- KELEŞ, R. (2014). *100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- KOCAMAN, S. (2014). “Kentsel Alanlara Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyi Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Ağrı Örneği”, *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7, Sayı:34, s.335-349.
- METİN, Ş. (2001). *Kayıt Dışı İstihdam ve Esnek Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Durumu: Türkiye’de Ev-Eksenli Çalışma*, Ankara: T.C. Başbakanlık KSSGM Yayınları.
- OZANKAYA, Ö. (1980). *Toplum Bilimler Terimler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZCAN Y., Z. (1998). İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar. *Türkiye’de İç Göç* (iç.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- ÖZER, İ. (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- ÖZER, M., BİÇERLİ, K. (2003-2004). “Türkiye’de İşgücünün Panel Veri Analizi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), s.55-85.
- ÖZDEMİR, H. (2012). “Türkiye’de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:30, s.1-17.
- ÖZKALP, E. (1995). *Sosyolojiye Giriş*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZTÜRK, M. (2007). “Türkiye’de İç Göç Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 52, s.245-262.
- PAZARLIOĞLU, M. V. (2007). “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1, s.121-135.
- SAMİ, K. (2009). “Zorunlu Göçle Yüzleşirken; Kentsel Bağlamda Ortaya Çıkan Kültürel ve Toplumsal Ayrışma: Diyarbakır Kent Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:30, s.250-265.
- SUĞUR, N., SUĞUR S., ŞAVRAN, T.G. (2008). “Türkiye’de Orta Sınıfın Mabut Hizmetkarları: Kapıcılar, Gündelikçiler ve Çocuk Bakıcıları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 63 (3), s.161-183.
- SÜHER, H. (1996). Kentleşme ve Kentleşme Politikaları, Yeni Yüzyıl, *Türkiye’de Kentleşme*, Türkiye’nin Sorunları Dizisi 7.
- ŞEKER, D., UÇAN, G. (2016). “Göç Sürecinde Kadın”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1, s.196-212.
- TATLIDİL, E. (2002). Kentleşme ve Göç, Edt.: İ. Sezal *Sosyolojiye Giriş* (iç.), Ankara: Martı Yayınları.
- TUZCU, A., ILGAZ, A. (2015). “Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1). s..56-67.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK). www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1068. Erişim Tarihi: 09.06.2016
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK). www.tuik.gov.tr/prehaberBultenleri.do?id=21519. Erişim Tarihi: 09.06.2016.
- VERGİN, N. (1986). Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik ve Siyasal Sonuçları, Der.: SİSAV, *Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar* (iç.), İstanbul: SİSAV Yayınları.
- WIRTH, L. (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme, Der. ve Çev.: B. Duru ve A. Alkan 20. *Yüzyıl Kenti* (iç.), Ankara:İmge Yayınevi.